

REACTIE HAVENBEDRIJF ROTTERDAM OP NATIONALE VISIE OP DUURZAME KOOLSTOF IN DE CHEMISCHE INDUSTRIE

Introductie

De *Nationale visie op duurzame koolstof in de chemische industrie* presenteert richtingen en plannen voor de koolstoftransitie in de chemie richting 2050. Het Havenbedrijf Rotterdam hoopt dat deze kabinetsvisie een belangrijke stap voorwaarts betekent voor verduurzaming en toekomstig verdienvermogen van de koolstofchemie. Wij zijn blij te zien dat het kabinet enkele maatregelen heeft genomen om de concurrentiepositie van de chemie te verbeteren. Tegelijkertijd zien we dat stimulerende beleidskaders en ondersteunend instrumentarium nog grotendeels ontbreken, waardoor de koolstoftransitie naar verwachting ook de komende jaren nog moeizaam van de grond zal komen. In deze reactie geven wij vanuit de ontwikkelingen in het cluster Rotterdam aan welke punten nadere aandacht verdienen.

Samenvatting

Gezien de urgente situatie van de chemie in Nederland en Europa en het grote strategische belang van deze sector zou het kabinet haar beleid rond de koolstofchemie richting 2030 moeten richten op het versterken van het chemiesysteem om de **strategische autonomie en verdienvermogen van Nederland en Europa** te kunnen waarborgen. De transitie naar duurzame koolstoffen kan alleen slagen als ons chemiesysteem voldoende robuust is. De volgende zaken dragen hieraan bij en zullen we hieronder nader toelichten:

1. **Strategische (koolstof)ketens** beschermen met het oog op toekomstige grondstoffenvraag
2. **ARRRA-cluster versterken** door infrastructuur en logistiek te optimaliseren voor nieuwe stromen
3. **Cluster Rotterdam-Moerdijk versterken** door uitvoering van projecten die de koolstofchemie verduurzamen
4. **Ombouw van huidige chemieclusters** als prioriteit en stimulans voor alternatieve routes
5. **Opschaling van duurzame koolstofdragers** onder andere via import
6. **Ontwikkeling van een interne markt** voor duurzame koolstoffen via Europees beleid
7. **Stimulerend nationaal instrumentarium en stabiele middelen** voor duurzame koolstoffen tot 2030
8. **Concurrentiepositie** verbeteren door middel van lagere energieprijzen
9. **Ontwikkeling van andere transitiepaden** voor koolstoffen die niet vervangen kunnen worden.
10. **Sturing via de bestaande clustersamenwerking** naast de huidige ketensamenwerking

1. Bescherming van strategische (koolstof)ketens

Het accent van deze kabinetsvisie ligt op afbouw van fossiele koolstoffen en opschaling van duurzame koolstoffen. De afgelopen periode is echter sprake geweest van afschaling van productie, sluitingen van chemielocaties en stopzetting van nieuwe, duurzame projecten. **Het koolstofbeleid dient zich te richten op de vraag hoe we chemieproductie in Nederland en Europa kunnen behouden en hoe we aan de huidige en toekomstige vraag naar chemieproducten kunnen voldoen.** Het strategische autonomie beleid zet in op bescherming van strategische sectoren als green en digital tech, pharma, automotive, defensie en lucht- en ruimtevaart. De chemische sector is geen strategische sector, maar een essentiële leverancier voor deze en vele andere relevante sectoren. Als steeds meer chemieproductie verdwijnt, worden bovenstaande en andere sectoren ook geraakt. We ondersteunen dan ook het voorstel voor een Critical Chemicals Package dat Nederland recent met andere lidstaten aan de Europese Commissie heeft aangeboden om strategische chemieketens te beschermen, waarvan een deel ook in Rotterdam aanwezig is. Strategische autonomie zou een centraal uitgangspunt moeten vormen van visie en uitvoeringsprogramma.

2. Versterking van het ARRRR-cluster

In het ARRRR-cluster bevindt zich de grootste concentratie van de koolstofchemie binnen Europa. De kabinetsvisie erkent dat Nederland door haar positie in het ARRRR-cluster een essentiële rol speelt om de koolstofketen in Europa te sluiten en wil deze positie graag behouden. De concurrentievoordelen van het ARRRR-cluster zitten met name in efficiënte logistiek en verbindingen en integratie van clusters. Hierin moeten Nederland en onze buurlanden blijven investeren, zodat infrastructuur en logistiek optimaal blijven aansluiten op nieuwe activiteiten en stromen. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan chemische recycling hubs in de industrieclusters, afvalsorteerhubs in de regio, pijpleidingen voor alternatieve intermediates en CO₂-infrastructuur. Dit vraagt om tijdige ruimtelijke planning en internationale samenwerking. Recent is een partnership tussen de havens van Rotterdam en Antwerpen-Brugge gestart om te verkennen hoe beide clusters elkaar kunnen versterken. Uitwisseling van nieuwe energie- en grondstofstromen maakt hier onderdeel van uit. ***Een gebiedsaanpak is van belang om met een gezamenlijke aanpak voor versterking van het ARRRR-cluster te komen.***

3. Versterking van het cluster Rotterdam

De chemiebedrijven in Rotterdam produceren voornamelijk monomeren, polymeren en grondstoffen voor veel productgroepen. Het chemiecluster in Rotterdam kenmerkt zich door sterk geïntegreerde chloor-, aromaten- en olefinenclusters. Ook de brandstoffen- en chemiesector in Rotterdam zijn nauw verweven, waarbij ook de komende jaren nieuwe uitwisselingen zijn voorzien. Het behoud van schaalvoordelen en geïntegreerde chemieketens is essentieel om ook in de toekomst een interessante productie- en investeringslocatie te blijven. Dit geldt voor gevestigde bedrijven, maar evengoed voor nieuwe bedrijven die het cluster als springplank kunnen gebruiken. We kijken we dan ook nadrukkelijk naar synergiekansen voor raffinage-, brandstof- chemie- en afvalbedrijven.

Het havenbedrijf Rotterdam en de regio Zuid-Holland hebben als doel om in aansluiting op de Europese ambitie voor de koolstofchemie in 2030 20% van de koolstoffen te produceren op basis van hernieuwbare grondstoffen. Diverse bedrijven zetten al in op productie van basischemicaliën en intermediates op basis van alternatieve grondstoffen. Op diverse alternatieve routes vinden ontwikkelingen plaats, waaronder pyrolyse (bv. Pryme, Xycle, BlueAlp), advanced recycling (bv. Obbotec), mechanische recycling, bioraffinage (bv. Neste), methanol-to-olefines en synthetische productie. Tot 2030 wordt met name productie verwacht van biobrandstoffen, bio-nafta en circulaire nafta, na 2030 volgen ook andere chemicaliën. Bovenstaande technologieën moeten de komende jaren opgeschaald worden. Voor 2030 staan enkele relevante projecten gepland die het aandeel duurzame koolstoffen zullen vergroten. Deze projecten hebben helaas vaak een lange doorlooptijd voordat vergunningen, einde afval status, milieuruimte, massabalans en financiering op orde zijn. ***We vragen het Rijk om support om tot snelle uitvoering van deze projecten te komen.***

4. Ombouw van koolstofchemie als prioriteit: opschaling van alternatieve chemieroutes

De kabinetsvisie schetst een opbouwpad voor nieuwe chemie, een ombouwpad via bijmenging en een afbouwpad voor fossiele chemie. De eerste sluitingen van fossiele locaties worden voorzien vanaf 2040, Het huidige (gebrek aan) beleid leidt echter nu al tot sluitingen en kan niet alleen leiden tot vertrek van nog meer bedrijven, maar maakt het ook moeilijker voor nieuwe, duurzame chemiebedrijven om te starten omdat zij een betere landing hebben in een sterk chemiesysteem. ***Het kabinet dient ombouw van de koolstofchemie tot beleidsprioriteit te maken en vooral te investeren in alternatieve routes die het chemiesysteem als geheel versterken.*** Dit vraagt om acceptatie en inpassing van nieuwe schaalbare technologieën en aanleg van de commerciële installaties.

5. Opschaling van duurzame koolstofdragers

Het aanbod van recycalaat en biograndstoffen bepaalt de toekomstige opschaling van routes als pyrolyse, vergassing en bioraffinage. Er zijn diverse lokale stromen die als grondstof voor de chemie benut kunnen worden. ***Om duurzame koolstoffen echter op schaal te kunnen bijmengen in Rotterdam en andere clusters is import van alternatieve feedstocks en intermediates nodig.*** Bioresiduen, gesorteerde recycalaatstromen en pyrolyse-olie worden al getransporteerd via Rotterdam en deze stromen zullen de komende jaren toenemen. Met Rotterdam's havenfunctie en Nederland's logistieke functie kan Nederland uitgroeien tot een *sustainable carbon import hub* waarmee de toekomstige feedstockbasis van de verwerkende industrie beter verzekerd kan worden. Om tot circulaire en low carbon koolstoffen te komen moeten secundaire stromen wel internationaal verhandelbaar en transporteerbaar zijn. Dit vraagt om aanpassing en harmonisatie van afvaldefinities, einde afval criteria, duurzaamheidscriteria, kwaliteitsstandaarden en regels voor grensoverschrijdend transport.

6. Stimulerend nationaal instrumentarium voor duurzame koolstoffen

De kabinetsvisie biedt een beperkt instrumentarium om duurzame koolstoffen te stimuleren. Er worden vooral bestaande financieringsregelingen genoemd, terwijl de koolstoftransitie voor de chemie een grote opgave is waarvoor zowel aanvullende instrumenten als aanvullende middelen nodig zullen zijn. Daarbij vindt er op korte termijn al besluitvorming plaats over diverse instrumenten die de koolstoftransitie raken. ***Wij dringen erop aan in de beleids- en uitvoeringsagenda 2025-2030 in te zetten op een stimulerend nationaal beleidsinstrumentarium en helderheid te scheppen over beschikbare uitvoeringsmiddelen tot 2030.***

Hieronder doen we enkele suggesties ten aanzien van het instrumentarium:

- **OPEX subsidies voor grootschalige sorteer- en productielocaties.** De subsidies voor scale-ups in Nederland zijn beperkt. Bedrijven die grootschalige fabrieken willen vestigen hebben vaak een groot financieringsgat, waardoor Nederland niet altijd concurreren met de investeringssubsidies die andere landen bieden voor commerciële installaties.
- **Staatsgaranties:** In andere landen worden staatsgaranties gegeven op kapitaal dat nodig is voor het investeren in nieuwe initiatieven. In Nederland wordt voornamelijk gewerkt met verzekeringen via banken in combinatie met InvestNL. Door deze constructie is het kapitaal dat ter beschikking kan worden gesteld duurder dan in omringende landen.
- **Contracts for difference:** We zijn blij dat de SDE-regeling verlengd wordt tot en met 2026 en zouden graag zien dat er tot 2030 perspectief is op verlenging. De SDE-regeling stuurt momenteel niet op CO₂-reductie in scope 3 en circulariteit en is daardoor mogelijk minder geschikt als regeling voor alternatieve koolstoffen. In dat geval zou een aparte contracts for difference regeling compensatie kunnen bieden voor de onrendabele top van alternatieve koolstoffen.
- **Alternatieve maatregel(en) voor de plastic heffing:** We verzoeken het kabinet om conform het Regeerakkoord geen nationale koppen te introduceren en af te zien van beprijzende maatregelen die het gelijke speelveld met andere landen verstoren.
- **Nationale CO₂ heffing:** De CO₂-heffing vormt een aanvullende nationale heffing bovenop de Europese ETS. Het kabinet bedrijven wat meer tijd om te verduurzamen, omdat veel transitietechnologieën niet op tijd beschikbaar waren barrières als stikstof, netcapaciteit of ruimte. De kosten voor bedrijven kunnen de komende jaren echter alsnog snel oplopen. Oplossing van de beleidsbarrières is nodig om verdere vertraging en oplopende kosten te voorkomen.

7. Concurrentiepositie van de chemie verbeteren

Het huidige ongunstige ondernemingsklimaat wordt bepaald door meerdere factoren, maar vooral hoge energiekosten zijn zeer bepalend. ***We roepen het rijk op om de energiekosten voor bedrijven zo veel***

mogelijk in lijn te brengen met die van omringende landen voor een gelijk speelveld. Zo zijn in Nederland de contracten van grootgebruikers nadeliger ten opzichte van omringende landen, o.a. door structureel hogere nettarieven en extra kosten voor piekvraag. Om energiekosten te verlagen kan het rijk verschillende maatregelen treffen, waaronder de elektriciteits- en aardgasbelasting verlagen, de elektriciteits- en gasprijs ontkoppelen, nettarieven verlagen en staatsgaranties bieden om grote energie-intensieve investeringen aan te trekken.

8. Ontwikkeling van een interne en internationale markt

De visie stelt dat de Nederlandse chemie op termijn hoofdzakelijk aan de **Europese markt** zal leveren en benadrukt dat Europese sturing op concurrentievermogen en marktcondities hiervoor essentieel is. Deze sturing is echter nog niet goed ingericht. Een scala aan beleidskaders moet op Europees niveau nog worden uitgewerkt. Nederland heeft zich hardgemaakt om ambities voor duurzame koolstoffen in Europees verband op de agenda te krijgen en zou zich ook kunnen hardmaken om ***ruimte in beleid te scheppen waar bedrijven keer op keer op vastlopen***, o.a. op het gebied van einde afval, afvaltransport en massabalans. Een aantal Europese beleidsmaatregelen is in het bijzonder van belang om een interne markt voor duurzame koolstoffen te creëren, waaronder 1) Europese productnormen om de inzet van duurzame koolstoffen in eindproducten te stimuleren en 2) CBAM voor geïmporteerde chemicaliën en producten om oneerlijke concurrentie met andere werelddelen tegen te gaan.

De visie stelt verder dat de Nederlandse chemie op de **internationale markt** niet meer zal kunnen concurreren. Deze aanname is te algemeen. Op sommige productgroepen heeft Nederland een unieke positie. Levering aan andere werelddelen en markten blijft van belang om schaal te kunnen genereren en concurrerend te blijven. De aanwezigheid van internationale afzetmarkten kan bijdragen om strategische productieprocessen in Europa te behouden.

9. Ontwikkeling van andere transitiepaden

Bij effectief beleid kan in 2050 een aanzienlijk deel van de koolstoffen voor de chemie vervangen zijn door duurzame koolstoffen. Aangezien er onvoldoende duurzame koolstoffen zijn voor volledige vervanging van de koolstoffenvraag, heeft de fossiele chemie echter nog langere tijd een *licence to operate* nodig. ***Daarbij is het van belang dat het Rijk blijft inzetten op andere transitiepaden die tot CO₂-reductie leiden.*** Naast duurzame koolstoffen is ook kostenefficiënte ontwikkeling van CCS, warmtenet- en stoomnet, offshore windenergie, netverzwaring, elektrificatie en groene waterstof nodig.

10. Sturing via clustersamenwerking

Naast een ketenaanpak is ook een clusteraanpak van belang omdat de koolstoftransitie ook een infrastructurele en logistieke opgave is en de koolstoftransitie die samenhangt met andere transitiepaden. De bestaande clustersamenwerking voor het NPVI en de uitvoering van de CES kan hiervoor benut worden. Uitvoering van projecten in samenhang met beleidsdoelen en randvoorwaarden vraagt om een gezamenlijke publiek-private uitvoeringsagenda. Opvolging en monitoring via de Routekaart NPVI kan helpen om de kloof tussen plannen, beleid en uitvoering te dichten.

Vervolgproces

We blijven graag betrokken bij de verdere uitwerking van de kabinetsvisie. Samen met Deltalinqs en bedrijven in het HIC willen we vanuit het cluster Rotterdam-Moerdijk inbreng leveren voor de beleids- en uitvoeringsagenda 2025-2030, met een focus op uitvoering van concrete korte en middellange termijn projecten die de koolstofproductie in Rotterdam kunnen verduurzamen en het cluster Rotterdam-Moerdijk en ARRR-cluster kunnen versterken.